

Elizabeth Rata, *The Politics of Knowledge in Education*.
Routledge, 2012

Under sensommaren kunde man läsa följande rubrik i en dagstidning: "En professors röst ska inte väga tyngre än en 16-åring". Artikeln förklarar att den lokala högskolan har upprättat en "Sommarakademi" som syftar till att skapa hopp bland utsatta ungdomar. Med detta framgår att man strävar efter att skapa jämlika möten som bygger på ömsesidig förståelse. Det står att läsa: "Med jämlikt menar vi att den akademiska kunskapen och erfarenheten inte är märkvärdigare än andra kunskaper, såsom de hos socialarbetare, frivilligarbetare, ungdomar och människor som har erfarenheter av social utsatthet." Hur skall vi förstå detta uttryck i ett bredare sammanhang? Det är just denna form av frågor som den Nyzeeländska sociologen Elizabeth Ratas diskuterar i *The Politics of Knowledge in Education*. Hon skriver: "This book is about why academic knowledge matters and why it has lost its privilege place in the social sciences and in the school curriculum. That place now goes to another type of knowledge—social knowledge." (s. 1) Med akademisk kunskap avses den kunskapsstyp som bygger på tvivel och kritik i linje med ett emancipatoriskt upplysningsideal. Det är denna kunskap som stör vardagens allmängiltiga världsuppfattning; den gör det välbekanta till något obekant och att människor kan begreppsliggöra det okända. Denna kunskapsstyp strävar bortom de lokala, subjektiva begränsningarna. När det rör den sociala kunskapsformen bygger denna på individuella erfarenheter, common sense, tro och "kultur". Detta, menar Rata, uppmuntrar till en självreflexiv berättelse, utan någon övergripande koppling till den mänskliga naturens erfarenheter, vilket begränsar människor till den subjektiva världen i form av personliga känslor.

Akademisk kunskap är förknippat med *universalism* medan den sociala kunskapen är sammankopplad med *kulturalism* och *konstruktivism*. Kulturalism innebär en essentialistisk och deterministisk syn på "kultur" – en persons erfarenheter, som medlem i en kulturell grupp, anses vara dennes mest betydande kunskapsbas. Vad gäller konstruktivism handlar det om en tro på att kunskapen om världen är "konstruerad" utifrån lokala och subjektiva erfarenheter och intressen. Rata påpekar att den sociala kunskapsformen är av ideologisk eller inadekvat vetenskaplig karaktär, eller till och med en kombination av de båda.

Det är emellertid viktigt att understryka att Rata inte föraktar den sociala kunskapen. Den har sin egen funktion i vardagslivet. Medan den akademiska kunskapen tjänar samhället genom objektifieringsprocesser, som tillåter förändringar av dess institutioner, bidrar den sociala kunskapsformen till att stabilisera samhället. Även om den akademiska kunskapen är kopplad till den sociala kontexten har den dock möjlighet att gå bortom denna: Detta sker kollegialt inom det akademiska rummet där partiell lojalitet råder, det vill säga genom resonemang och kritiska omdömen. Härmed inte sagt att den akademiska kunskapen inte kan kooperas eller kontrolleras av grupper som agerar i egenintresse. I sådana fall försvinner den partiella lojaliteten från den vetenskapliga kunskapen och transformeras till social kunskap. Detta då auktoriteten över kunskapen har gått från ett "ointresserat" kollegialt system, och procedurer som bygger på förtroende, till en specifik lokal grupp som vill skydda sina ekonomiska och ideologiska intressen.

Den universella akademiska kunskapen, som har fått ge vika för den sociala kunskapen, har bidragit till att man på Nya Zeeland har inrättat akademiska institutioner byggda på Maori-epistemologi. De tillsatta professorerna sitter på två stolar – som akademiker och politiska talesmän för Maori-gruppen. Rata menar att detta har möjliggjorts i samband med den relativistiska postmodernismens utbredning som hyllar social konstruktion, i samklang med kulturalismens intåg som hedrar den lokala etniska kulturen. Eftersom ingen kunskapsform kan göra anspråk på universalism leder detta fram till att ”allt är tillåtet”. I enlighet med Jonathan Friedman menar hon att det moderna projektet som upprätthåller demarkationslinjen mellan de två kunskapstyperna har imploderat, vilket har inneburit att nya identitetsrum – primitivism, postmodernism och traditionalism – har skapats. Inom akademien har detta lett till att vem som helst inte kan bli forskare inom *vilket* område som helst eftersom kunskapsanspråken grundar sig i gruppens erfarenheter. Detta medför en idé om att ”vetaren” och ”kunskapen” inte kan separeras i den sociala kunskapen; källan till objektivitet är alltså knuten till vetenskaparen själv. Alla de sociala institutioner och procedurer som garanterar objektifieringen av kunskap inom akademien blir härmed irrelevanta. Vetenskaparen uppfattas ”tänka med sitt blod”, ”med sin rastillhörighet” eller ”med sitt nationella arv”.

Nedmonteringen av demarkationsgränsen har även fått sociala konsekvenser inom rättsväsendet:

A recent court case ended with a Maori spiritual leader escaping a fraud conviction on the grounds that his actions were culturally defensible. The judge accepted the spiritual leader's self-declared status as 'an upoko—a spritual and cultural repository of knowledge handpicked from birth'. The defendant's lawyer referred to 'the special nature of Maori culture and Maoridom in particular' that 'is recognized by legislation'. His convicted non-Maori co-defendant was less fortunate. (s. 34)

Poängen är att människor inte längre uppfattas vara ”lika inför lagen”. Det är inte längre en fråga om ”brottets art”. Idag handlar det snarare om ”vem” som har begått brottet. Logiken i sammanhanget blir en återgång till det pre-moderna, där den personliga bakgrunden spelar allt större roll i det offentliga rummet. Den sociala kunskapen är subjektiv, vilket innebär att öppen kritik uppfattas som kränkande och inte som något mänskligt och demokratiskt utvecklande.

Har bokens något analytiskt värde? Ja, den kan läsas parallellt med ett kritiskt iakttagande av den dominerande Bologna-pedagogiken – constructive alignment – som idag sprids inom de europeiska högre utbildningarna. Denna idealistiska pedagogiska modell uppmanar nämligen universitetsläraren att utgå från studenternas lokala perspektiv och erfarenheter. Om vi tar Ratas kritik på allvar, och applicerar den på constructive alignment, innebär detta att vi idag håller på att producera individuella lojala och okritiska arbetare snarare än partiellt lojala och kritiska samhällsmedborgare. Den sistnämnda människan förefaller vara essentiellt viktig för ett demokratiskt samhälle medan den förstnämnda människan verkar uppfylla samtliga villkor för en flexibel arbetsmarknad och naiv konsumism.

Denna mycket läsvärda bok borde ligga till grund för samtida kunskapsdiskussioner både inom akademien och grundskolan. Man kan summera Ratas övergripande poäng genom att påstå att målsättningen med högre utbildning är att 16-åringen skall få möjlighet till att *utbildas* till en professors kunskapsnivå, och inte att professorerna skall *inbillas* falla tillbaka på en 16-åringens erfarenheter.

*Torbjörn Friberg,
Malmö högskola*

Det turistiska fältet och dess aktörer, Josefina Syssner & Lars Kvarnström (red.). Studentlitteratur, 2013

Boken, som är en antologi, har en välkvalificerad kader av författare, vilket gör att läsaren har höga förväntningar på bokens innehåll och budskap.

Titeln "Det turistiska fältet och dess aktörer" gör att man som läsare förväntar sig få en tämligen heltäckande genomgång av det turistiska fältets komplexitet, men tyvärr blir man något besviken redan efter en genomgång av innehållsförteckningen. Även om man i inledningskapitlet på sidan 17 kan läsa att:

För det första har vi haft som ambition att skriva enkla och introducerande kapitel där vi ger läsaren en inblick i hur den aktör som står i centrum kan studeras och förstås. Vi har strävat efter att beskriva principerna för hur aktören är uppbyggd och organiserad.

Det ovan citerade lyckas boken bra med. I det inledande kapitlet gör man ett försök att problematisera det turistiska fältet samt helt kort beskriva olika typer av aktörer.

Efter det inledande kapitlet diskuterar boken i tre kapitel de offentliga aktörerna kommunen, regionen och staten. I kommunkapitlet diskuteras de kommunala begränsningarna utifrån kommunallagen, vilken reser hinder för ett alltför kraftigt engagemang inom det turistiska fältet och här ges några exempel på både lyckade och mindre lyckade engagemang. Läsaren får sig också till livs en beskrivning av kommunen som marknadsförare och varumärkesbyggare samt en diskussion kring turism, legitimitet och demokrati. Kring det senare skriver man på sidan 33: "Det kan vara en grannliga uppgift för en kommun att delta i turismsatsningar." I samma avsnitt skriver man avslutningsvis följande: "När kommunernas turismsatsningar styrs av strategier och inte av politisk vilja riskerar de att inte behandlas på öppna politiska arenor."

Den som vill fördjupa sig i detta, ofta en fusion mellan tjänstemän och politiker, kan med fördel läsa "Tankar om politik" (2010) av den gamle skol- och kulturministern Bengt Göransson. I övrigt pekar man i boken på hur snarig och svårförstådd den offentliga organiseringen är, region och stat, för små och medelstora turistföretagare generellt. Vilket inte minst de fyra till fem omorganisationer av den nationella svenska turismorganisationen som har skett visar.